

ПУБЛИЦИСТИКАТА НА М. КОЛЦОВ ЗА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ (1933 — 1935)

Виолета Кунева

Съществен принос в развитието на интернационалните връзки на съветската литература има съветската публицистична мисъл, която неотклонно следва завета на В. И. Ленин: „Да издигне принципа на п а р т и й н а т а литература, да развие този принцип и да го осъществи във възможно по-пълна и цялостна форма. . .“¹ Този ярко изявен стремеж към едно правдиво и цялостно разкриване на съкровенията чаяния на милионите трудещи се доста силно се изявява още през 30-те години на нашето столетие. Особено през първата половина на 30-те години съветските публицисти М. Колцов, Д. Заславски, Л. Кайт, Г. Риклин, Лев Касил, Лев Никулин и др. на практика показват своята трайна ангажираност с проблемите на една толкова значима и силна човешка личност, съсредоточила в себе си „основното от характерологията на националната ни психика, кулминационното в нейните епохални прояви“², каквато е личността на големия син на българския народ Георги Димитров. В потвърждение можем да приведем текста на непубликуваното писмо на К. П. Злинченко* до Г. Димитров, което е твърде интересно и съдържателно, тъй като може да послужи за допълнителен материал, който хвърля светлина върху някои черти, присъщи на личността на Георги Димитров, а също така разкрива активното отношение на Съюза на съветските писатели към проблемите на международното комунистическо и работническо движение.

В това писмо^{3,4} имаме съждения и преценки по актуални обществено-политически, идеологически и литературни въпроси, указани са някои подробности, които очертават морално-нравствения облик и мъжествената борба на Георги Димитров по време на Лайпцигския процес, за енергичния му стремеж да разкрие машинаците на хитлеристите в предумишлената провокация с пожара в Райхстага, за изключителната преданост на Георги Димитров към делото на пролетариата. Именно затова си позволявам да цитирам някои по-характерни пасажки от текста на това писмо:

¹ В. И. Ленин. За литературата и изкуството. С., 1973, с. 102.

² З. Чолаков. Големият дълг. — Литературна мисъл, 1972, кн. 3, с. 14.

* Кирил Петрович Злинченко (1870—1974) с псевдоним Работников е активен сътрудник на дореволюционния печат в Русия, а след Великата октомврийска революция е един от организаторите на Съюза на съветските журналисти. Той пише „Мои воспоминания“ (1937), „Ленин и писатели“ (1940), „Из воспоминаний о Горьком“ (1940) и пр.

През 30-те години К. П. Злинченко е председател на Московския комитет на Секцията на съветските историко-революционни писатели и в качеството си на такъв изпраща писмо до Георги Димитров на 20 март 1934 г., чието фотокопие понастоящем се съхранява в Държавния литературен архив в Москва (ЦГАЛИ), а оригиналът в ЦПА, С.

³ К. П. Злинченко. Димитрову Георгию, ЦГАЛИ, № 217, оп. 1, ед. хр. 35.

⁴ ЦПА, ф. 146, оп. 3, арх. ед. 249.

Секцията на съветските историко-революционни писатели и научните работници към Музея на революцията в СССР предложи на Московския комитет на нашата болшевишка партия инициативата за организирането на вечер в полза на жертвите на австрийския фашизъм. . .

За това, какво огромно значение би имало Вашето посещение на тази вечер в Колонната зала, също ми се струва излишно да говоря, тъй като е съвършено ясно, че жертвите на австрийския фашистки терор биха получили в резултат от Вашето посещение неколнократно по-голяма помощ, а едновременно с това не по-малко важен и необходим ще се окаже този факт и за измъчваните в австрийските затвори, и за осъдените на смърт другари. . .

Този мисъл се появи у мен още в този момент, когато Вие и Вашите другари летяхте „по въздуха“ към границите на нашия велик съюз и сутринта тя беше осъществена (разр. м., В. К.) в адресираното до МК ходатайство с молба за съдействие от ЦК на ВКП (б) и, разбира се, от Коминтерна.

Решено е да се поканят за участие в тази вечер другар от МК, който да изнесе доклада, а също така и А. М. Горки, който, разбира се, ще даде своето съгласие и като председател на Организационния комитет на съветските писатели, и като активен борец за СССР, за делото на нашата партия и на Коминтерна.

Що се касае до моята характеристика, мога да кажа, че аз с цялата си душа и сърце, мисъл и живот принадлежа на великата партия ВКП(б) и на Коминтерна, че аз се ползвам с известно партийно доверие като много стар революционер и болшевик, който никога не се е присъединявал нито на минута към каквато и да било опозиция и винаги, с всички сили, съм се борил дотолкова, доколкото са ми позволявали моите скромни възможности, за генералната линия на нашата партия и на Коминтерна против всички видове на „левия“ и „десния“, ненавиждан от мен опортюнизмъ.⁴

По същото време в периодичния съветски печат е публикувано „Открито писмо“ на група съветски писатели и дейци на културата до Георги Димитров, в което те също изразяват дълбокото си уважение към героичното му държане по време на Лайпцигския процес. Това писмо е отпечатано във в. „Литературная газета“ от 28 февр. 1934 г., а оригиналът с обозначена дата — 27 февр. 1934 г., се съхранява в Централния държавен литературен архив (ЦГАЛИ) в Москва, във фонда на В. В. Вишневски (1038, оп. 1, ед. хр. 807). Писмото е подписано от В. В. Вишневски, Н. А. Зархи, Н. Ф. Погодин и А. М. Файко. В него се подчертава, че „да се предаде сега всичко, което е мислил и преживял всеки от нас в дните на вашата героична активна отбрана (разр. м., В. К.), е просто невъзможно. Вашата борба предизвиква възторга на много милиони другари. Разберете главното—Вие, Вашата тема стават, ще станат образи в нашето творчество. . .“ (разр. м., В. К.).

В този аспект дълъг, богат на заглавия е „списъкът“ на художествената публицистична продукция, посветена на Димитров. И не е в задачата на тези ми наблюдения и бележки педантичното му проследяване и анализиране. Интересно е обаче да се разгледа първата художествена трактовка на образа на Г. Димитров в изключително показателната и многостранна творческа дейност на талантливия съветски публицист, известния общественик, депутат във Върховния съвет на РСФСР, член-кореспондента на АН на СССР, писателя с ярка и необикновена съдба Михаил Ефимович Колцов. Неговият жизнен път бе трагично прекъснат в края на 1939 г., но през 1956 г. е реабилитиран. Партията не само възстанови честта на Михаил Колцов, тя върна в съветската литература „аса на комунистическия репортаж“⁵, писателя-публицист, който беше непознат за младото поколение.

Неговите многочислени репортажи, очерци, фейлетони, пътеписи и статии представляват интересна и значителна страница в историята на интернационалните връзки на съветската литература през 30-те години. Ето защо напълно естествено е, че през последните години изслед

⁵ Превод от руски на български — В. К.

⁶ Б. П о л е в о й. Боец переднего края. — Лит. газета, 12 юни 1978.

ването на неговата боева художествена публицистика става предмет на сборници⁶, кандидатски дисертации^{7,8}, научни монографии.^{9,10,11,12}

В тези трудове авторите са се стремили да очертаят в общи линии цялостния творчески път на М. Колцов или разглеждат отделни етапи от неговото творческо развитие. Разбира се, и изследователите, и критиците отбелязват интернационалния патос на неговата публицистика, акцентувайки вниманието върху произведенията му от испанския период, но сравнително малко е изследван публицистичният цикъл на М. Колцов „Димитров обвинява“, публикуван последователно в ежедневния периодичен печат през 1933 и 1934 г.

В настоящата работа се прави опит за изследване на интернационалната тема, като най-напред се налага на вниманието насочеността на автора към трактовката „на героичното начало в борбата с фашизма, изобразено в цикъла „Димитров обвинява“, защото чрез него нагледно се илюстрира осезателното включване на съветския автор в контекста на интернационалните връзки на съветската литература и едновременно с това показва онзи съществен принос на М. Колцов в благородното дело на международната кампания за защитата и спасяването на Георги Димитров.

Според мнението на съветската критика¹³ съвременността неудържимо е привличала Михаил Колцов. Сухите наблюдения „отстрани“ никога не са задоволявали нито неговия остър и любознателен ум, нито активната му натура, съпричастна на всеки човек и всички събития в страната и зад граница.¹⁴ За този неударим стремеж към лични впечатления чрез непосредствено участие в събитията свидетелствуват и много официални документи, удостоверения и мандати на М. Колцов,¹⁵ подписани от Н. Подвойски, А. Луначарски, Г. Чичерин и съхранявани в Архива на ИМЛИ им. А. М. Горького. Именно в силата на неговото непресхващо желание за пряк контакт или, както образно се изразяват руснаците, „своими глазами и своими руками“, именно тук се крие разковничето, за да бъдат вярно разбрани и правилно оценени подбудите на М. Колцов, които винаги неударжимо го тласкат към едно участие, което преследва и крайната цел на твореца: да улови във виденото най-важното и най-характерното и тогава по „пресните следи“ на преживяното да напише своята статия, лек очерк, фейлетон или репортаж. За таланта му да наблюдава и вижда същественото намираме конкретни доказателства в спомените на неговите близки, на неговите приятели и колеги по перо. В мемоарите „Каким он был“ се подчертава следното: „... веднага след завръщането му от поредната командировка в СССР или чужбина ние, развълнувани, затаили дъх или шумно заливайки се от смях, слушахме неговите точни и верни наблюдения, острите и забавни човешки характеристики (разр. м., В. К.), направени с присъщото му почти артистично умение да изобрази специфичните маниери на отделния човек, неговия глас и интонация“¹⁶.

През есента на 1933 г., когато в Лайпциг започва съдебният процес против Георги Димитров, обвинен в подпалването на Райхстага, в Германия пристигат 82 чуждестранни кореспонденти. Редакцията на в. „Правда“ определя Михаил Колцов за специален кореспондент на Лайпцигския процес, но хитлеристките власти не му дават виза и той е принуден отначало да предава своите оперативни съобщения от Прага, а след това от Париж. В продължение на цели три месеца, всеки ден, съветският журналист намира начин да информира читателите за събитията на процеса. Същевременно заедно с немските и френските антифашисти той про-

⁶ Михаил Колцов. Каким он был. М., 1965.

⁷ И. П. Александров. Очерковое творчество М. Кольцова (Автореферат диссертации в МГПИ „Ленина В. И.“). М., 1967.

⁸ А. Жуикова. М. Кольцов — фейлетонист. Саратов, 1962.

⁹ И. Эвентов. М. Кольцов. М., 1959.

¹⁰ Г. Скороходов. М. Кольцов. М., 1959.

¹¹ Д. Заславский. М. Кольцов (вст. статья в избр. произв. в 3 т.). М., 1957.

¹² М. Рубашкин. Михаил Кольцов. Л., 1971.

¹³ Б. Полевой. Боец переднего края. — Правда, 12 юни 1978 г. „... за да намери нужния му материал, понякога той използваше друго име, явяваше се под чужд облик, подлагайки на риск даже своя живот“.

¹⁴ И. Эренбург. Всегда на передовой. — Лит. газета, 14.VI.1978.

¹⁵ М. Кольцов. Ф. 507, оп. 1, № 8, Архив ИМЛИ.

¹⁶ Б. Ефимов. Каким он был. М., 1965, с. 47.

вежда активна пропагандна кампания, за да разкрие истинския лик на хитлеристките фалшификатори, които по брутален начин се „опитват да прехвърлят вината за извършеното от тях престъпление върху комунистите и да оправдаят дивия терор, насочен срещу всички противници на кървавата фашистка диктатура“¹⁷.

Друга важна заслуга на Михаил Колцов е, че той първи успява да получи на 24 октомври 1933 г. копие от текста на обвинителния акт, въпреки че ~~хитлеристите~~ упорито се стараели да го запазят в пълна тайна цели три месеца. Този документ с коментар ~~е публикуван~~ публикуван веднага в съветската преса. Тук се налага да подчертаем, че обвинителният акт, както и другите материали на М. Колцов помагат на Комитета за защита на подсъдимите да проведе в Лондон контрапроцес по запалването на Райхстага и именно този процес е бил част от широката международна кампания за освобождението на Георги Димитров.

За грандиозния размах на тази многостранна дейност свидетелствува писмото на ЦК на МОПР в България, адресирано до Изпълкома на МОПР в Москва от 1 юни 1933 г.: „По повод арестуваните в Берлин трима българи пристъпихме към формирането на Комитет за защита. . . Комитетът ще пусне Възвание и ще изпрати делегация в германското посолство. В българската и чуждестранната преса ще организираме отзиви, а също така протестни демонстрации във фабриките и предприятията и пред посолството.“

Разпоредихме се да ни бъдат давани копията от всички присъди, които ще бъдат в най-скоро време изпратени, където трябва. Нотариално заверените копия ще бъдат изпратени и в Лигата за защита правата на човека в Париж. . . Ние също се подготвяме за защитата им. Ако обстоятелствата ни принудят ще изпратим другар в Швейцария или Париж във връзка със защитата, дайте ни адреса на явката и паролата. Във всеки случай независимо от тежкото положение, в което се намираме, ще бъдеш на правеносичковъзможноза провеждането на кампанията“¹⁸ (разр. м., В. К.).

Впоследствие по повод резултатите от тази мощна кампания самият Г. Димитров ще заяви: „Ние знаем кому дължим своето спасение. Ако не беше Коминтернът, Международната пролетарска активност, нашият печат, в. „Правда“ (разр. м., В. К.), ако не беше страшната сила на работническата класа, ние не бихме били живи.“¹⁹

В края на февруари 1934 г. Михаил Колцов има възможност да се срещне лично на Московското летище с човека, за който толкова много е мислил, преживял и писал в своите многобройни кореспонденции, очерци и репортажи. Тази вълнуваща среща е описана от самия Колцов в кореспонденцията, озаглавена „По въздуха“ и публикувана във в. „Правда“ от 28 февр. 1934 г. Той отбелязва: „... ето вече можеш да се приближиш до него, да го прегърнеш и да докоснеш с устни страните на живия, истинския, спасения от фашисткия ад, уморения, но усмихнат се Димитров“.

Посрещането на Г. Димитров в Москва е отразено в спомените на известния съветски писател Лев Касил, който по онова време е бил на работа в редакцията на в. „Известия“ и лично е познавал М. Колцов. Той пише: „Никога не ще забравя онази зимна вечер, когато бързата и неотложна редакционна задача ме срещна с М. Колцов на Централното московско летище. Това се случи вечерта, когато немският самолет трябваше да докара на московска земя измъкнатия от затвора победител на знаменития Лайпцигски процес — не съкрушилия Георги Димитров. . .“

Ние пристигнахме на заснежения аеродрум точно в минутата, когато зимното черно небе вече бе разтресено от оглушителния шум на мотора на приземяващ се самолет. . . аз бях щастлив, че ще мога пръв от всички московски журналисти да посрещна героя и първи да му стисна ръката. Но в същата секунда някой ме изпревари. Познах човека, който стремително прескачаше преспите. Това беше М. Колцов. . .“

¹⁷ Е. Б. Черняк. Приговор веков (Из истории политических процессов на Западе). М., 1971, с. 415.

¹⁸ Архив Института марксизма-ленинизма. М., ф. 539, оп. 3, л. 381, л. 12, 13, 14.

¹⁹ Г. Димитров. Цитат от кореспонденцията на М. Кольцов „Етапным порядком по воздуху“ (Правда, 28 февраля 1934).

— Михаил Ефимович! — извиках аз и навярно доста жално, защото Колцов веднага спря. Светлините на аеродрума блеснаха в очилата му. . .

— Какво има? По-бързо! — каза той нетърпеливо.

— Не мога толкова бързо. . . Боли ме. . . Преди няколко дни ме оперираха от апендисит. . .

— Ех, ти, намерил си време! — сърдито отсече той. Мълчаливо пристъпи към мен, хвана ме с една ръка под мишница и ме понесе през преспите.

Ние пристигнахме навреме. Георги Димитров излизаше от самолета. Беше отслабнал, с огнени очи, радостен. И ние първи го посрещнахме на наша земя. Но първи все пак стисна ръката на Георги Димитров Михаил Колцов.²⁰

И тук патетиката на авторовото отношение към образа на Димитров е обединяващият момент, но, струва ми се, че Л. Касил недостатъчно е ангажирал нравствения патос на героичното начало, а повече акцентува вниманието върху неговата събитийност. Но такова изискване за по-голяма философско-психологическа вгълбеност при трактовката на темата за Г. Димитров може да бъде представена към една значителна част от литературата за него през първата половина на 30-те години, тогава, когато в съветската публицистика все още доминираше стремежът към едно прекалено декларативно патетично внушение на идеята.

* * *

В публицистичния цикъл „Димитров обвинява“,²¹ поместен в Избраните произведения на М. Колцов, са включени 37 кореспонденции, очерци и памфлети, създадени въз основа на добре известни факти, като например „74 действия в пет минут“*, „2,5 километра в 01 минут“** или върху точно определени документи, касаещи се за процеса („Книга позора и славы“**).

Тук в своята практика Колцов подчертава, че обработва публицистическата тема с художествени методи. Не отричайки значението на факта за очерка или памфлета, той смята, че не бива всичко да се свежда до самия факт като такъв. Ето защо той отбелязва: „Отделният факт — най-острият, парадоксалният, обществено-злободневният — в моите очи е само слагаемо. Към него са необходими и други слагаеми, образуващи сумарната съвкупност на сюжета. Разбира се, сумата може да се състои от едно слагаемо, но тогава материалът не би ме задоволил и аз ще поправа отсъствието на допълнителния факт с „величини на въображението“²².

В случая не става дума за уточняване координатите на някакво „първооткривателство“ на един или друг методологичен аспект в художествената практика на съветския публицист, а преди всичко да се покаже наличието на една дълбоко родствена духовна близост с високата традиция на класическата литература от XIX в. Конкретно можем да посочим теоретическото обосноваване на тезата, че очеркът и памфлетът, основани на факта и документа, могат да станат явления в изкуството, дадени още от великия руски критик В. Г. Белински: „Струва ми се, че изкуството няма какво да прави там, където писателят е свързан с източниците, фактите и е длъжен само да се старее да възпроизведе тези факти колкото се може по-вярно. Вярното възпроизвеждане на фактите е невъзможно при помощта само на една ерудиция, а е необходима и фантазия.“²³

Подборът на материала и нетрадиционната разработка на темата в публицистичния цикъл „Димитров обвинява“ дават представа и за един по-богат размах на естетически резултатната амбиция на автора в осмислянето на крупната историческа личност. Рисувайки образа на Г. Димитров, М. Колцов умело съчетава поетичността на рисунъка със строгостта на краските и верността към реалния облик. Наред с това той търси в героичната му биография и голямото, човечното в неговото битие — нещо, което не се среща така често в художествената пуб.

²⁰ Л. К а с и л. Каким он был, М., 1965, с. 167.

²¹ М. К о л ц о в. Избр. произв. в трех томах. Зарубежные очерки. М., 1957, с. 270—343.

* Архив ЦГАЛИ, ф. 1854, оп. 1, ед. хр. 9.

* Пак там.

** Пак там.

²² Цитат по кн. на А. Рубашкин. Л., 1971, с. 44.

²³ В. Г. Б е л и н с к и й. Избр. философ. соч. в 2 томах. Т. 2. ОГИЗ, 1948, с. 459.

лицистика на 30-те години. Подобно на М. Горки* и учейки се от него, М. Колцов търси необикновеното в ежедневието на великия революционер, акцентувайки върху корените на един достоен за подражание нравствен стоицизъм, който притежаваше героят от Лайпцигския процес. Наред с това трябва да отбележим, че М. Колцов при портретната характеристика на Г. Димитров не се задоволява с емпирично описание на неговите характерни черти или индивидуални особености, а търси и намира мащабни философски обобщения, предадени с една вълнуваща психологическа проникновеност. Така например още в началото той пише:

„... човек с мъртвешки бледо лице, на което светят уми, насмешливи, спокойни очи. С какво достойнство и превъзходство той отговаря на нервния председател в копринената мантия! Как се тресе Г. Бюнгер след всяка дума на своя беззащитен пленник!“²⁴

Именно затова тези портретни шрихи запазват въздействието си върху днешния читател, помагат му да си направи точна и явна представа за нравствения облик на Димитров, за особеностите на характера му и за величието на неговото дело.

Според някои съветски изследователи „портретът на М. Колцов е основан на стремежа (на М. Горки) да отдели характерното, типичното в образа с подчертана документална точност. При това решаващо значение придобива умението му да пресъздаде диалектичката взаимовръзка между характера и обкръжаващата го действителност.“²⁵

В портретния очерк на М. Колцов, а също така и в неговите памфлети почти винаги съжителствуват елементи от различен стил, като например сухата информация и живописното авторско отклонение, с наличието на гневни или иронически интонации, чиято цел е да въздействуват емоционално върху читателя. А фактите или явленията съветският публицист по-често съпоставя, но по-често съблъсква, като в самия избор на факта, в неговата оценка, в характера на това контрастно съпоставяне ясно се вижда гражданската личност на автора и се определя жизнената му позиция. Всичко това е особено характерно за галерията от портретни характеристики на враговете и по-конкретно за тези на Гьоринг и Гьобелс. Имаме само една, но затова пък доста съществена разлика в начина, по който авторът нанася характерните шрихи в портретната характеристика на Г. Димитров и в тези на Гьоринг и Гьобелс. При последните доминира един признак, една нота. М. Колцов съзнателно избягва каквито и да било подробности с една единствена цел — разобличението да бъде и по-смело, и по-силно. Затова и външната характеристика е кратка, по-скоро прилича на сухо плакатно изображение. Наред с него авторът нахвърля само няколко шриха в психологически план и не бива да се забравя, че такава психологическа характеристика е преди всичко условна. Тук разкриването на вътрешния мир на фашистките лъжесвидетели е подчинено на главната авторска задача — разобличението. Именно от тези и само от тези позиции М. Колцов дава своята окончателна преценка за думите и постъпките на своите „герои“. В дадения случай от съществено значение е фактът, че в творческата практика на Михаил Колцов преобладава „памфлетно-фейлетонното начало“: „Аз смятам „памфлетно-фейлетонното начало“ — подчертава М. Колцов — за войнстващо начало, което е в кръвта на нашата литература. То бушува у Радищев, у Херцен, у Шchedрин.“²⁶ М. Колцов сочи имената на съветските писатели, у които осезателно се чувствуват диалектичката приемственост на памфлетно-фейлетонното начало: Л. Рейснер, С. Третьков, К. Паустовски, И. Еренбург. Съветският публицист отбелязва особеностите на този почерк, който му е близък по дух най-вече с точността на политическите характеристики и памфлетността на образите.

Разбира се, памфлетно-фейлетонното начало не винаги с еднаква сила се изявява в публицистиката на М. Колцов, но изследвайки неговите произведения от 30-те години, може да се види, че това начало е най-характерно за очерците и памфлетите, разобличаващи фалшификациите на предварителното следствие, несъстоятелните обвинения и скандалните методи на „защитата“ на Георги Димитров. Тогава в стила на М. Колцов се забелязват резки преходи към такава язвителна сатирическа насоченост, която по един доста убедителен начин

* См. Вслед за Горьким. А. Рубашкин. М. Кольцов, Л., 1971, с. 28—39.

²⁴ М. Кольцов. Избр. произведения. Т. 2. М., 1957, с. 273—274.

²⁵ Г. Цуркова. Очерк-портрет. — В: Пути советского очерка. М.—Л., 1958, с. 255.

²⁶ Цитат „Писать не как принято“. — В: Михаил Кольцов. А. Рубашкин. Л., 1971, с. 130.

утвърждава безспорното си право на литературно гражданство в своеобразната художествена практика на видния съветски публицист. Достигането на тази заветна цел авторът осъществява с упорита вискателност и почти скрупулозна придирчивост, като старателно шлифова всеки един от своите материали: нито една излишна дума, телеграфен стил при изложението на фактите, най-характерното и най-важното, концентрирано в края на очерка или памфлета, подобно на точния удар с шпага, решаващ окончателния изход на сражението. За сериозното отношение на М. Колцов към подготвителния етап на работата и към внимателната обработка на фактите намираме интересни данни в архива на един друг съветски публицист от 30-те години Г. Е. Риклин. В „Листки из блокнота“ той дава следното описание: „Аз помня двама Колцови. Тоест един Михаил Колцов с две лица.“

Ето единият от тях рано сутринта пристига в редакцията. По-точно казано, не пристига, а се втурва тичешката. Той не умееше да ходи бавно. Той не беше от тези хора, които заедно със службата и званието придобиват важна походка. С една дума, върви и сам себе си уважава.

Той почти тичаше по коридорите, залите и кабинетите на „Правда“. Втурне се в секретариата, оттам се понесе в международния отдел, оттук полети в отдела за вътрешна информация и след това в отдела за писма — научаваше новините, събираше теми (разр. м., В. К.), всичко можеше да му послужи във фелетонното стопанство: разказът, писмото, документът, шегата, усмивката, точната дума... (разр. м., В. К.). Това е единият Колцов. А ето и другият...

Той бърза по коридора на редакцията с ръкопис в ръка. Без да гледа встрани, той се насочва към машинописките, в библиотеката или в бюрото за проверка. Съвсем друго лице. Съвсем други очи. Сериозни, замислени. Ни помен от усмивка. В такива минути Колцов не забелязва никого и нищо. Той е вгълбен в своя ръкопис, в своите шпалти, в своята работа. Той е страстно обичал своята работа (разр. м., В. К.). Този весел човек беше много трудолюбив. Той много пишеше и много четеше.“²⁷

М. Колцов страстно полемизира с безкрилата и често пъти пълзяща описателност, характерна за някои съветски публицисти през 20-те години. Така например А. Зорич открито провъзгласява своето несъгласие с творческите принципи на М. Колцов. Той пише: „Аз съм за краските... ако застана на позицията за недопускането на краските и белетристиката във фелетона, за неговото извеждане до логически завършек — ние трябва да подменяме фелетона с протокол, тоест безусловно точно, но свършено сухо изложение на фактите.“²⁸

Колцов, явно възразявайки на А. Зорич, който пренебрегва строгата документалност и публицистичност, подчертава: „За мен „краските“ не означават разкрасяване на отделните факти, нито пък снабдяване с измислени детайли или битов грим на неговите действащи лица.“²⁹

До края на своя съзнателен живот М. Колцов остава верен привърженик на „войнстващото начало“ в публицистиката, където според него трябва да пулсира живата мисъл в органично съчетание с дълбоките обобщения. Това означава, че в случая доминира позицията на самия автор и по тази причина читателят чувства едно непосредствено личностно и вгълбено отношение към хората и събитията на времето. В този аспект М. Колцов изказва своите съждения за една такава известна личност, каквато е Георги Димитров, и се опитва да даде свое, ново решение и разработка на тази тема. Ето защо неговият цикъл „Димитров обвинява“ не бива да се разглежда само като обикновен публицистичен отклик на събитията, а като една дълбоко искрена изповед на „войнстващия писател-комунист“³⁰, като своеобразен лиричен дневник на епохата.

Заглавието „Димитров обвинява“ се възприема като остър публицистичен извод, който подсказва, че целият материал в цикъла кореспонденции е обединен не от някаква външна фабула, а от ясно формулиран авторски замисъл, от категорично определена авторска позиция. Богатата гама от нюанси в заглавията на отделните кореспонденции, събрани в този цикъл, дава една пълна и едновременно с това напълно реална представа за сложния и противоречив ход на процеса, за опасните задкулисни машиниции на фашисткото „правосъдие“.

²⁷ Архив Рыклин Г. Е. Ф. 622, оп. 4, ед. хр. 365, ЦГАЛИ — Москва.

²⁸ Журналист, 1926, № 11.

²⁹ Пак там.

³⁰ Л. Никитин. Каким он был. М., 1965, С. с. 105.

Нерядко от заглавието лъха авторска ирония или сарказъм. Например „Партбилетът на Вандер Любе... е фашистки“ или „Защитата работи за прокуратурата“ или „Любимият свидетел на прокурора“.

Понякога в заглавията на неговите кореспонденции, включени в този публицистичен цикъл, забелязваме съзнателния стремеж на автора към сблъскване на далечни по смисъл понятия, като например „Зрител с беззъници“.

Характерната особеност на тези заглавия според нас трябва да се търси най-вече в смелото съчетание на смислово контрастни понятия, в парадоксалното съседство на коренно противоположни по своето значение думи, което от своя страна красноречиво доказва своеобразието на художественото майсторство на М. Колцов, излязено в богатите нюансиращи краски на неговата безпощадна сатира и несподражаем хумор. Прави впечатление непосредствената смяна на убийствената ирония и язвителната насмешка с милата, по-детски добродушна усмивка и увличащата с необозримите си глъбини патос на съзидателния възторг. За нравствените начала на този барикаден патос на възторга може да се съди от съдържанието на писмото на М. Колцов до Николай Островски, чийто оригинал се съхранява в папката „Особые“ на Централния държавен архив на МВД в СССР, а фотокопието — в ЦГАЛИ,³¹ Москва.

Михаил Колцов в цикъла „Димитров обвинява“ се изявява като художник-публицист от широк мащаб. Той се обръща и към очерка и памфлета, към статията и фейлетона, и в рамките на едно и също произведение свободно преминава от един жанр към друг. Ясно е, че авторът подхожда към отговорната задача да пресъздаде образа на Димитров многогранно, за да „намери достойния художествен адекват на полифоничното“³² в неговия героичен живот, където се оглеждат кристалната чистота и стоицизмът на човека-комунист, закърмен с класическите революционни и нравствени добродетели на българския дух.

Съветският автор е неудържимо привлечен от грандиозната победа на Г. Димитров в Лайпциг, но един от големите му приноси е, че при изображението на това епохално събитие той показва диалектичката взаимовръзка между патриотизма и интернационализма като главни компоненти на новото борческо съзнание на комуниста. М. Колцов убедително показва на читателя, че Георги Димитров, защитавайки българския народ и българските комунисти, защитава световното комунистическо и работническо движение.

Очевидно е, че публицистичният цикъл на М. Колцов „Димитров обвинява“ е в дисонанс с традиционния тип животоописателни творби за Димитров. Тук са изкристализирали някои специфични особености, характерни за творческия почерк на художника. На първо място, това е полемичността — памфлетното изложение на материала, където повествованието се прекъсва от проципалните авторски коментар на събитията, от самохарактеристиката на отделния факт или на постъпката на героя.

На второ място, това е благородното творческо усилие на автора да пресъздаде по един достоен за уважение начин образа на Г. Димитров на фона на сложната и противоречива действителност в началото на 30-те години, когато фашистката заплаха надвисна като реална опасност за човечеството.

Публицистичното творчество на М. Колцов е образец на действеното вмешателство на художника в епохалните събития на века, за активната жизнена позиция, която не само благотворно въздейства в дадения момент, но и налага своя решителен отпечатък върху техния развой в бъдеще.

Според съветските изследователи³³ подобна е силата и на публицистичния цикъл „Димитров обвинява“, чиято тема е непреходна както за националната ни история, така и за литературата. От друга страна, боевата публицистика на М. Колцов има значение не само като художествена летопис на героичната борба на Георги Димитров, развърлувала цялото прогресивно

³¹ Архив ЦГАЛИ, фонд 363, оп. 2, ед. хр. 7.

³² Литературна мисъл, 1972, № 3, с. 18.

³³ Ю. Жук о в, Димитров обвиняет. В: Избр. произв. в 3-х тома. Т. 2. М., 1957, с. 271. „...газетный дневник, строчки которого звучат и ныне как пулеметные очереди страстного публициста большевика, метко разящего фашизм“.

човчество,³⁴ но и илюстрира многообразието на интернационализма на съветската литература през 30-те години на нашето столетие.

³⁴ Спомени на И. М. Гронски при лична беседа с автора, Москва, 11 юли 1979 г. (Подписани и заверени в ИМЛИ им. Горького, спомените се съхраняват в личния архив на В. Кулева.) И. М. Гронски е бил главен редактор на в. „Известия“ през 30-те години. Личното му познатство с Г. Димитров датира от времето на неговата почивка в Барвиха след завършването на Лайпцигския процес и пристигането на Г. Димитров в Москва, където се оформя дружеска група почитващи в състав: Подвойски, Мануилски, В. Коларов и И. М. Гронски.

Представяват интерес съдържателните разговори на Г. Димитров с И. М. Гронски, посветени на проблемите на литературата и изкуството. Конкретно: Г. Димитров се интересува от същността на метода на социалистическия реализъм и разпитва И. М. Гронски за всички по-съществени подробности, които са имали важно и решаващо значение за провеждането на литературната реорганизация в съветската страна, целяща ликвидацията на различните литературни групировки и тяхното обединяване в единен творчески съюз. Той е бил уведомен от Мануилски за активното участие на И. М. Гронски при практическото решаване на този въпрос. Конкретно: през 1932 г. Политбюро на ЦК на Комунистическата партия определя комисия в състав: др. Сталин, Постишев, Каганович, Стецки и Гронски, която изготвя Постановлението на ЦК за литературната реорганизация.

Заслужават особено внимание спомените на И. М. Гронски за активното участие на съветския печат в кампанията за защитата на Георги Димитров по време на Лайпцигския процес. И най-вече за публицистите Лили Кайт, Жан Садул, Ал. Ник. Гари, М. Колцов и Д. Заславски, но това е вече предмет на друга по-обширна в своите граници изследователска работа.